

POL LAZARSELDNING SOTSIOLOGIK IJODI**Baxrillayeva Mohichehra**

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti
Universiteti o‘zbek tili ta’limi fakulteti ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası sotsiologiya
yo‘nalishi 1-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11286614>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Pol Lazarsfeldning hayoti va ijodi haqida qisqacha ma’lumotlar va nazariyalari haqida ma’lumotlar keltirilgan. Pol Lazarsfeld sotsiologik tadqiqot metodologiyasiga panel usuli, yashirin strukturaviy tahlil kabi usullarni ishlab chiqdi va kiritdi. Aloqaning ikki bosqichli oqimi modelini ishlab chiqqanligi bilan ajralib turadi.

Kalit so‘zlar: Pol Lazarsfeld, konsepsiya, panel usuli, metodologiya, nazariya, empirik, radio, Mariental, Kolumbiya.

THE SOCIOLOGICAL WORKS OF PAUL LAZARSELD

Abstract. This article provides a brief overview of Paul Lazarsfeld's life and work, as well as information on his theories. Paul Lazarsfeld developed and introduced such methods as the panel method and latent structural analysis to the methodology of sociological research. It is distinguished by the fact that it has developed a two-stage communication flow model.

Keywords: Paul Lazarsfeld, concept, panel method, methodology, theory, empirical, radio, Mariental, Colombia.

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ РАБОТЫ ПОЛА ЛАЗАРСЕЛЬДА

Аннотация. В статье представлены краткие сведения о жизни и деятельности Пола Лазарсфельда и сведения о его теориях. Пол Лазарсфельд разработал и внедрил в методологию социологических исследований такие методы, как панельный метод и латентно-структурный анализ. Его отличает то, что разработана двухэтапная модель коммуникационного потока.

Ключевые слова: Пол Лазарсфельд, концепция, панельный метод, методология, теория, эмпирическое, радио, Мариенталь, Колумбия.

Kirish: Sotsiologiya tarixi fani ushbu fanning paydo boiishi, shakllanishi, unda turli oqimlar, maktablar, yo‘nalishlar paydo bo‘lishi, o‘zgarishi, rivojlanishi va bugungi kungacha yetib kelgan, mavjud nazariyalar haqida tizimli bilim berishga mo‘ljallangan.¹ Ushbu maqolada Pol Lazarsfeldning sotsiologik ijodi haqida tanishamiz.

¹ <https://e-library.namdu.uz/>

Pol Feliks Lazarsfeld 1901-yil 13-fevral Vena shahrida tugʻilgan. Yahudiy oilada, otanasini: onasi psixoterapevt Sofi Munk Lazarsfeld, otasi Robert Lazarsfeld esa advokat edi. 1925-yilda u Vena universitetiga oʻqishga kirdi va oxirida matematika fanlari doktori ilmiy darajasini oldi (uning doktorlik dissertatsiyasi 1925-yilda Eynshteynning tortishish nazariyasining matematik jihatlariga bagʻishlangan). 1926-yilda u sotsiolog Mari Jahodaga uylandi. Rudolf Karnap va “sotsialistik faol” sifatida xizmat qilgan.² U sotsiologiyaga matematika va miqdoriy usullar boʻyicha oʻz tajribasi orqali kelgan, bir qancha dastlabki miqdoriy tadqiqotlarda, jumladan, 1930-1931-yillarda radio tinglovchilar oʻrtasida oʻtkazilgan birinchi ilmiy soʻrovda qatnashgan.

Hans Zaysel bilan birgalikda ular ishsizlikning kichik jamoaga ijtimoiy taʼsiri boʻyicha hozirgi klassik tadqiqotni yozdilar. Marienthal tadqiqoti Rokfeller jamgʻarmasining eʼtiborini tortdi va bu AQShga ikki yillik sayohat stipendiyasiga olib keldi. 1933-yildan 1935-yilgacha Lazarsfeld Federal Favqulodda yordam maʼmuriyati bilan ishladi va Amerika Qoʻshma Shtatlariga sayohat qildi, aloqalar oʻrnatdi va ijtimoiy fanlar boʻyicha empirik tadqiqotlar bilan bogʻliq dasturlarga ega boʻlgan bir nechta universitetlarga tashrif buyurdi. Aynan shu vaqt ichida Lazarsfeld Rochester universitetida Lyuter Fray bilan uchrashdi (buning natijasida yigirma yil oʻtgach yozilgan “Shaxsiy taʼsir” kitobida olib borilgan tadqiqotlar uchun ilhom boʻldi) va Middletaun tadqiqotini yozgan Robert S. Lind Lazarsfeldning Qoʻshma Shtatlarga hijrat qilishiga yordam berishda markaziy rol oʻynash uchun kelgan va uni Nyu-York markazi va Princeton radio tadqiqot idorasi direktorlariga tavsiya qilgan. Lazarsfeld amaliy psixologiya texnikasini biznesga olib kirishga bagʻishlangan nodavlat notijorat tashkiloti Psixologik korporatsiya bilan bogʻlanib, yetarlicha tijoriy ahamiyatga ega emas yoki haddan tashqari jalb qilingan deb rad etilgan bir qator loyihalarni taklif qildi.

Metod va materiallar: Lazarsfeldning sotsiologik metodga qoʻshgan koʻplab hissalarini unga “zamonaviy empirik sotsiologiyaning asoschisi” unvonini berdi. Lazarsfeld koʻp oʻzgaruvchan diskret maʼlumotlarni klasterlash uchun yashirin sinf modelini ixtiro qildi. U shuningdek, statistik soʻrov tahlili, panel usullari, yashirin tuzilma tahlili va kontekstual tahlilda katta muvaffaqiyatlarga erishdi. U shuningdek, matematik sotsiologiyaning ham mutaxassisi hisoblanadi. Uning koʻpgina gʻoyalari shu qadar taʼsirli boʻlganki, endi oʻz-oʻzidan ravshan deb hisoblanadi. U shuningdek, aloqaning ikki bosqichli oqimi modelini ishlab chiqqanligi bilan ajralib turadi.

1935-yilda stipendiya tugaganidan soʻng, siyosiy iqlim tufayli Venaga qaytishi mumkin boʻlmaganda, Lazarsfeld Amerikada qolishga qaror qildi va shtab-kvartirasi AQSh universitetida

² Pollak, Maykl (1980 yil 1 dekabr). "Pol F. Lazarsfeld: ijtimoiy-intellektual biografiya"

joylashgan Milliy yoshlar ma'muriyatining talabalarga yordam berish bo'yicha direktori lavozimiga tayinlandi. Nyu-York (hozirgi, Rutgers universitetining Nyu-York kampusi). Bir yil o'tgach, u o'zining Vena tadqiqot markazi bilan birga Nyu-Yorkda institutni yaratdi va Lazarsfeld o'zining eng muhim hissasi deb hisoblagan fikr-mulohazalarni o'rganishning chegaraviy sohasini institutsionalizatsiya qildi. Lazarsfeld o'z institutini Yevropa va Amerika tadqiqot modellari o'rtasidagi muhim ko'priq sifatida ko'rdi va o'z institutlarining kelajagini shaxsiy karerasidan oldin qo'yishga tayyor edi. Misol uchun, Nyu-York markazini kattaroq xodimlarga ega qilish uchun Lazarsfeld taxallusi ostida nashr etdi. Nyu-York markazi ham empirik tadqiqotlarga, ham tadqiqot menejeri sifatida Lazarsfeldga qiziqish uyg'otishda muvaffaqiyat qozondi. Markazda 1935-1937-yillarda olib borilgan tadqiqotlar (shu jumladan Mirra Komarovskiyning "Ishsiz odam va uning oilasi" kitobi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar empirik tadqiqotlar ham biznes, ham ilmiy doiralar uchun foydali va qiziqarli bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. "Ma'muriy tadqiqotlar" ostida, u o'z doirasi deb atagan bo'lsa, tadqiqot markazida katta, ekspert xodimlar ishlagan va ijtimoiy-ilmiy tadqiqot usullarini - ommaviy bozor so'rovlari, ma'lumotlarning statistik tahlili, fokus-guruhlar ishi va boshqalarni qo'llagan. muayyan mijozlar uchun muayyan muammolarni hal qilish. Moliyalashtirish nafaqat universitetdan, balki tadqiqot loyihalari bilan shartnoma tuzgan tijorat mijozlaridan ham kelib tushdi. Bu sut sanoatiga sut iste'moliga ta'sir qiluvchi omillar bo'yicha ikkita uzoq hisobot kabi tadqiqotlarni ishlab chiqdi; va odamlarga juda ko'p xarid qilish yoki yo'qligini baholash uchun so'rovnoma.

Radio tadqiqot loyihasi Kolumbiya universitetiga ko'chib o'tdi va u yerda mashhur Ijtimoiy tadqiqotlar byurosiga aylandi. Kolumbiyada tadqiqot yo'nalishi ovoz berishga moyil bo'ldi va 1940-yil noyabr oyida bo'lib o'tgan ovoz berish bo'yicha tadqiqot "Xalq tanlovi" sifatida nashr etildi, bu siyosiy tadqiqotlar tabiatiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

1940-yillarda ommaviy kommunikatsiyalar o'ziga xos soha sifatida mustahkamlandi.

Lazarsfeldning ommaviy axborot vositalarining ishonarli elementlariga bo'lgan qiziqishi Ikkinchi Jahon urushi davrida katta ahamiyatga ega bo'lgan mavzuga aylandi va bu kommunikatsiya tadqiqotlariga e'tibor va moliyalashtirishning ortishiga olib keldi. 1950-yillarga kelib, ommaviy axborot vositalarining kuchi haqida xavotirlar kuchaydi va Elixu Katz bilan Lazarsfeld "Shaxsiy tasir" ni nashr etdi, bu ikki bosqichli aloqa oqimi nazariyasini ilgari surdi, fikr yetakchiligi va jamoatchilik uchun filtr sifatida. ommaviy axborot vositalari. Robert K. Merton bilan bir qatorda, u jamiyatdagi funksional rollari bilan bir qatorda, ommaviy axborot vositalarining giyohvandlik disfunktsiyasi g'oyasini ommalashtirdi.

Uning hissalarini quyidagilardan iborat: ommaviy axborot vositalaridan fikr yetakchilariga, keyin esa boshqalarga ikki bosqichli aloqa oqimi (ko'p bosqichli oqim nazariyasi);³ fikr yetakchilarining xususiyatlariga oid tadqiqotlari; tibbiy innovatsiyalarning tarqalishi; kunduzgi radio teleserialaridan qabul qiluvchilardan foydalanish va qoniqish va hokazo. Uning tadqiqotlari shaxslararo muloqot va ommaviy kommunikatsiya o'rtasidagi nikohga olib keldi. 1956-yilda u Amerika statistik assotsiatsiyasining a'zosi etib saylandi.

Lazarsfeldning tarjimai holi mualliflaridan biri Pol Neyratning yozishicha, "uning shogirdlari va shogirdlarining o'quvchilari tomonidan yozilgan o'nlab kitoblar va yuzlab maqolalar mavjud bo'lib, ularning barchasi hali ham bu odam ijodi ruhidan nafas oladi".

Lazarsfeldning muvaffaqiyatli shogirdlaridan biri Barni Glazer bo'lib, u sifat ma'lumotlarini tahlil qilishning dunyodagi eng ko'p iqtibos keltiriladigan usuli bo'lgan asosli nazariyaning (GT) asoschisi edi. Indeks shakllanishi va sifatli matematika Lazarsfeld tomonidan o'qitiladigan fanlar bo'lib, Glaserga ko'ra GT usulining muhim tarkibiy qismidir. Ijtimoiy ta'lim nazariyalariga muhim hissa qo'shgan va Amerika Sotsiologiya Assotsiatsiyasining bo'lajak prezidenti, shuningdek, Kolumbiyadagi Lazarsfeldning talabasi edi. Pol Lazarsfeldning eng muhim hissasi, uning fikricha, universitet sharoitida joylashgan tadqiqot muassasasining beta-versiyasi edi.

Muhokama va natijalar: Pol Lazarsfeldning yana bir muhim hissasi uning media effektlari bo'yicha tadqiqotlaridagi muvaffaqiyati bo'lib, u natijaga erishdi. Everett Rojersning so'zlariga ko'ra, Lazarsfeldning "eng muhim uslubiy hissasi Lazarsfeld-Stanton dasturi tahlilchisi va fokus-guruh suhbatlari" edi. Lazarsfeld-Stanton dasturi analizatori yoki "Kichik Enni" deb atalgan bo'lsa, tomoshabinlarga qizil tugma va yashil tugma bo'lgan qurilma taqdim etdi. Eksperimental auditoriya a'zosi vositachilik qilingan kontentni ko'rganida, ular guvohi bo'lgan narsa yoqimli yoki yoqmasa, darhol ikkita tugma orqali bog'lanishlari mumkin edi. Kichkina Enni bilan birgalikda qo'llanilgan ikkinchi tadqiqot usuli fokus-guruh suhbatlari edi. Asbobdan foydalangandan so'ng va artefaktni ko'rgandan so'ng, tadqiqot ishtirokchilari so'rovnomani to'ldirishdi, so'ngra tarkibni muhokama qilishdi. Asbob juda yaxshi bo'ldi, chunki u translyatsiya mazmunini qayta ko'rib chiqish va samaradorligini baholash imkonini berdi. Ushbu vosita auditoriya tahlilini va vositachi kanal orqali xabarni qabul qilishni o'lchash uchun foydali bo'ldi. Ushbu vositalar ham sifat, ham miqdoriy ma'lumotlarni ishlab chiqardi.

³ Straubxar, Jozef; LaRose, Robert; Davenport, Lucinda (2013). Hozir media: OAV, madaniyat va texnologiyani tushunish (8-nashr). Boston, Massachusetts: Cengage Learning. 415–416-betlar.

Lazarsfeld ta'kidlaganidek, tadqiqot muassasasi uyushgan holda mavjud bo'lishga qodir, ammo qo'mondonlik va rahbarlik uning muvaffaqiyatini ta'kidlagan.

Lazarsfeld tadqiqotining asosiy qismi individual qarorlar qabul qilish jarayoni va unga ommaviy axborot vositalarining ta'siri bilan bog'liq. Mariental tadqiqoti istisno bo'lib, jamiyatga nisbatan noxolis edi, lekin Marienthaldan keyin (masalan, Sanduskiy, Elmira va Dekatur) joylarda o'tkazilgan barcha tadqiqotlarda shaxs tahlil birligi bo'lganligi aniqroq. Lazarsfeld o'zining tadqiqot dasturini aloqa tadqiqotlariga yagona yondashuv sifatida ko'rmagan bo'lsa-da, boshqalar uning "ma'muriy tadqiqotlari"ni - tijorat va harbiy mablag'lar hisobiga to'langanini - empirik, qisqa muddatli, ta'sirga asoslangan tadqiqot yo'lidagi ulkan qadam sifatida tanqid qilishdi.

Ma'muriy tadqiqotlarning yuksalishi tanqidchilar uchun samarali foyda berdi. Radio loyihasida Lazarsfeld qo'l ostida ishlagan Teodor V. Adorno Lazarsfeldning empirizmga bo'lgan sadoqatiga va sanoat bilan hamkorlik qilishga tayyorligiga qarama-qarshi bo'lgan intellektual an'anani namoyon qildi. Xuddi shunday, Lazarsfeldning katta nazariyaga emas, balki empirik kashfiyotga e'tibor qaratishi (C. Rayt Mills so'zi bilan aytganda "mavhum empirizm") Robert K. Mertonni "o'rta diapazon nazariyalari" deb atagan nazariyalarni rivojlantirishga turtki bo'lgan turtkilardan biri edi.

U asosan ma'muriy tadqiqotlar sohasida ishlagan. U ko'plab so'rovlar o'tkazdi, lekin o'z natijalarini kattaroq guruhga umumlashtirishni istamadi. U 1940-yilgi tadqiqotida ommaviy axborot vositalari tomonidan ishlab chiqarilgan kuchli kognitiv effektlarni topgan bo'lsa-da, u minimal effektlar gipotezasini qo'llab-quvvatlashni tanladi.

Oxir-oqibat, u empirik tadqiqotlar haqidagi g'oyalari u kutgandek keng qabul qilinmagan deb o'yladi. O'zining so'nggi nashr etilgan maqolalaridan birida, "Aloqa tadqiqotlari va uning ilovalari: postscript" (1976) Lazarsfeld to'lqin empirik tadqiqotlarga zid bo'lganidan va "yozuvchilar soni ortib borayotgan bir paytda ["ilovalar qilish" zarurligini bildirganidan afsusda. tadqiqot mavzusi], bu, albatta, sotsiologlar orasida mashhur talab mavzusi emas edi."

Lazarsfeld keng doiradagi mutafakkirlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish qobiliyati bilan ajralib turardi. Uning eng mashhur hamkorliklaridan biri Robert K. Merton bilan bo'lgan. Merton ham, Lazarsfeld ham 1941-yilda Kolumbiya Universitetining Sotsiologiya bo'limiga yangi professor-o'qituvchilar bo'lib tayinlangan. Merton yangi nazariyotchi, Lazarsfeld esa metodologiya bo'yicha mutaxassis hisoblangan. Aftidan, Merton va uning rafiqasi 1941-yil 23-noyabr, shanba kuni kechqurun Lazarsfeldning Manxettendagi kvartirasiga kechki ovqatga kelgunlaricha, er-xotin deyarli aloqada bo'lmagan. Kelgach, Lazarsfeld Mertonga AQSh hukumatining Nyu-Yorkdagi idorasi tomonidan so'ralganini tushuntirdi. Radio dasturini baholash uchun faktlar va raqamlar. Shunday qilib, "Merton Lazarsfeldni radiostudiyaga kuzatib qo'ydi va

xotinlarini Lazarsfeld kvartirasida yemagan kechki ovqat bilan qoldirdi”. Lazarsfeld tinglovchilarning javoblarini yozib olish uchun mashhur Stanton-Lazarsfeld dasturi-analizatoridan foydalangan va keyingi suhbatlarda Merton savollarga to‘g‘ri javob berilishini ta‘minlashda muhim rol o‘ynagan. Bu “fokusli guruh intervyusi” yoki biz hozir fokus-guruh sifatida tanilgan narsaning boshlanishi deb hisoblangan. Bu, shuningdek, aloqa tadqiqotlari sohasidagi boy va ta‘sirli hamkorlikning boshlanishi edi.

Lazarsfeld va Merton eng mashhur bo‘lgan qog‘oz ularning “Ommaviy aloqa, ommabop ta‘m va uyushgan ijtimoiy harakati”⁴ (1948). Lazarsfeld va Merton “ommaviy kommunikatsiya vositalari” muammolariga jamoatchilikning qiziqishi ortib borayotganini tushunishga kirishdilar. Ommaviy axborot vositalariga nisbatan keng tarqalgan va muammoli yondashuvlarni tanqidiy ko‘rib chiqishdan so‘ng – “bu ommaviy axborot vositalarining mavjudligi jamiyatimizga keng tarqalgan taxmin qilinganidek chuqur ta‘sir qilmasligi mumkin” - ular o‘z ishlarini bajaradilar.

Muammo sifatida ko‘rgan narsaning uchta jihati orqali. Ular bugungi kunga uzoq soya soladigan uchta ‘ijtimoiy funktsiyani’ ta‘kidlaydilar. Ulardan birinchisi, ijtimoiy mavqe berish funktsiyasi yoki “ommaviy axborot vositalarining jamoat masalalari, shaxslar, tashkilotlar va ijtimoiy harakatlar bo‘yicha maqom berishi” usulidir. Ikkinchi funktsiya “ijtimoiy me‘yorlarni qo‘llash” bo‘lib, bunda ommaviy axborot vositalari voqealar yoki xatti-harakatlarning ommaga oshkor etilishi, “ushbu me‘yorlardan chetga chiqishlarni jamoatchilik fikriga ko‘rsatish” uchun foydalanadi. Uchinchi funktsiya va, ehtimol, eng yaxshi ma‘lum bo‘lgan, giyohvandlik disfunktsiyasi bo‘lib, unda jamiyatdagi shaxslarning energiyalari muntazam ravishda uyushgan harakatlardan uzoqlashadi - shunchaki o‘qish yoki tinglash uchun vaqt va e‘tibor talab etiladi.

Ommaviy axborot vositalari: “Ushbu ma‘lumot to‘lqiniga ta‘sir qilish oddiy o‘quvchi yoki tinglovchini quvvatlantirishdan ko‘ra, giyohvandlikka xizmat qilishi mumkin.”

Maqolaning yakuniy qismida Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda juda dolzarb bo‘lgan mavzu, ijtimoiy maqsadlarni targ‘ib qilish ko‘rib chiqiladi. Bu yerda ular bunday targ‘ibotni samarali qilish uchun uchta shartni taklif qiladilar, ularni “monopollashtirish” (“qarshi tashviqotning yo‘qligi”), “kanallashtirish” (belgilangan xatti-harakatni qabul qilish va uni ma‘lum bir yo‘nalishga jalb qilish) va “to‘ldirish” (mustahkamlash), mahalliy tashkilotlarda yuzma-yuz aloqa orqali ommaviy axborot vositalari xabarlari). Lazarsfeld va Mertonning klassik inshosi uzoq vaqtdan beri aloqa nazariyasidagi dominant effektlar an‘anasining yuqori nuqtasi sifatida tanqid qilingan. Biroq, revizionistik hisoblar endi empirik, metodologik va miqdoriy yondashuvlar kabi “tanqidiy” aloqa an‘analaridan iborat g‘oyalar aralashmasiga e‘tiborni qaratdi.

⁴ <https://en.wikipedia.org/>

Xulosa:Xulosa qilib aytganda, Lazarsfeldning asosiy tadqiqotlari empirikaga asoslangan. Lazarsfeldning asosiy qiziqishlari empirik sotsiologik tadqiqotlar muammolariga qaratilgan. P. Lazarsfeld saylov xulq-atvorining “sotsiologik” kontseptsiyasiga asos solgan, unda ovoz berish akti saylovchilarning katta ijtimoiy guruhlariga a’zoli bilan belgilanadi. Pol Lazarsfeld va boshqa tadqiqotchilar ikki darajali aloqa modelini ishlab chiqdilar, unga ko’ra har qanday jamiyatda siyosiy tashviqot ta’siriga moyil bo’lgan, siyosiy ma’lumotlarni shaxslararo aloqa kanallari orqali tarqatadigan “fikr yetakchilari” mavjud. Pol Lazarsfeldning texnikasi keng tarqaldi va hozir ham qo’llaniladi. 1940-1950-yillarda. Lazarsfeld Robert Merton bilan birgalikda sotsiologik nazariyani empirik tadqiqotlar bilan birlashtirib, amerika sotsiologiyasini o’zgartirish harakatiga rahbarlik qildi.

Pol Lazarsfeld yigirmanchi asrning eng nufuzli sotsiologlaridan biri, ommaviy kommunikatsiyalarni tadqiq qilish va bozor tadqiqotlari sohasida kashshof hisoblanadi. Kolumbiya universiteti amaliy ijtimoiy tadqiqotlar byurosining asoschisi sifatida u texnikaning rivojlanishi va bunday tadqiqotlarni tashkil etishga katta ta’sir ko’rsatdi. Lazarsfeld empirik sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi va metodologiyasining rivojlanishida katta rol o’ynadi.

Olimning faoliyati tufayli sotsiologiyada matematik usullarning rivojlanishi Kolumbiya sotsiologik maktabining o’ziga xos xususiyatlaridan biriga aylandi. “U amerikalik sotsiolog emas edi, - dedi u vafotidan keyin hamkasblaridan biri, - chunki u Amerika sotsiologiyasi qanday bo’lishini aniqlagan”. (Kolumbiya universiteti press -ensiklopediyasi).

REFERENCES

1. Lazarsfeld, Pol va Robert K. Merton. 1975. “Ommaviy muloqot, ommabop ta’im va uyushgan ijtimoiy harakatlar” Ommaviy kommunikatsiya jarayoni va ta'siri. Qayta ko’rib chiqilgan nashr. Urbana, IL: Illinoys universiteti matbuoti.
2. Katz, Elixu va Pol F. Lazarsfeld. Shaxsiy ta’sir: Ommaviy kommunikatsiyalar oqimida odamlarning roli. Glencoe, IL: Free Press, 1966 yil.
3. Lazarsfeld, Pol F. Sifatli tahlil; Tarixiy va tanqidiy maqolalar. Boston: Allin va Bekon, 1972 yil.
4. Lazarsfeld, Pol F. “Ijtimoiy tadqiqotlar tarixidagi epizod: esdalik”. Intellektual migratsiya: Yevropa va Amerika, 1930-1960, ed. Donald Fleming va Bernard Beylin 270-337. Kembrij, MA: Garvard universiteti nashriyoti, 1969-yil.
5. Джиянмуратова Г. YOSHLARNING SIYOSIY INSTITUTLARGA NISBATAN ISHONCHI MUAMMOSI: NAZARIY ASOSLAR //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2024. – №. SI-1.

6. Dzhianmuratova G. Factors Determining the Behavior of Young Voters //Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation (2993-2777). – 2023. – Т. 1. – №. 10. – С. 96-100.
7. Sherbutayevna J. G. ABSENTEIZM IJTIMOİY HODISA SIFATIDA //Research and Publication. – 2023. – Т. 1. – №. 11. – С. 4-10.
8. Джиянмуратова Г. Ш. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ МОЛОДЕЖИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности. – 2023. – С. 35-40.
9. Жиянмуратова Г.Ш. Ёшларни ижтимоий қўллаб-қувватлашнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари / Фалсафа ва ҳуқуқ. – Тошкент, 2023. – №3. – Б. 46-49. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:738O_yMBCRsC
10. Jiyanmuratova G. Sh. Yoshlarga oid davlat siyosatining O‘zbekiston tajribasi / Strategik kuch. Xalqaro ilmiy jurnal. – Toshkent, 2023. – № 2. – Б. 4-10. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:WbkHhVStYXYC
11. Jiyanmuratova G. Sh. Elektoral sotsiologiya zamonaviy sotsiologiyaning yo‘nalishi sifatida. Gumanitar fanlarni o‘qitishning zamonaviy ilmiy yo‘nalishlari. Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2023-yil 27-aprel. – Б. 549-552. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:VaXv18Fpj5cC
12. Dzhianmuratova G. Sh. Objective and subjective factors determining the behavior of young voters in the New Uzbekistan. O‘zbekiston Milliy universitetining ilm-fan rivoji va jamiyat taraqqiyotida tutgan o‘rni. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. II-qism. – Toshkent. 2023-yil 12-may. – Б. 184-186. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:LI9QrySNdTsc
13. Джиянмуратова Г.Ш., Гафуров О.У. Совершенствование государственной молодежной политики в Новом Узбекистане. Ijtimoiy davlat sharoitida jamiyatni faollashtirish va davlat fuqarolik xizmatini rivojlantirish imkoniyatlari. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. 2023-yil 26-may. – Б. 182-185. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:MLfJN-KU85MC

14. Jiyannuratova G.Sh., Gofurov O.Ul. Mehnat bozori. Bandlik va ishsizlik muammolari. Risola. – Toshkent: O‘zMU, 2023. – 117 b. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:b1wdh0AR-JQC&gmla=AKKJWFeFxXqMDE4q_nXNQbDQB81Ljy07qhHxz5S7Q0hdwulL2xz8em4VO3TxbNOakGMwr85QBU3WrDrbzY9PcYfKO29pCbXsiWiTgnOiUs-WIQ&sciund=9715025613053007710
15. Джиянмуратова Г. Ш. ELEKTORAL XULQ-ATVORGA RATSIONAL-INSTRUMENTAL YONDASHUVNING PAYDO BO‘LISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2022. – Т. 5. – №. 3.
16. Жиянмуратова Г.Ш. Электорал хулқ-атвор мотивацияси: мазмун-моҳияти ва структураси / Социология ва ҳуқуқ / Социология и право / Sociology and law. 2022. 1-жилд. 2-сон. – Б. 37-40. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:Tiz5es2fbqcC
17. Джиянмуратова Г. Ш. и др. СИЁСИЙ БЕГОНАЛАШУВ НАЗАРИЯЛАРИ: ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИ //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2022. – №. SI-2.
18. ДЗИЯНМУРАТОВА Г. Ш. ИССЛЕДОВАНИЯ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В НАЧАЛЬНЫХ ЭТАПАХ СТАНОВЛЕНИЯ ЭЛЕКТОРАЛЬНОЙ СОЦИОЛОГИИ //THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука. – №. 12. – С. 670-672.
19. Sherbutaevna J. G. Rational-instrumental theory of electoral behavior. – 2022.
20. Жиянмуратова Г.Ш. Ёш сайловчи электорал хулқ-атвориға таъсир кўрсатувчи омиллар / ЎзМУ хабарлари. – Тошкент, 2022. – № 1/11/1. – Б. 86-89. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:ufrVoPGSRksC
21. Жиянмуратова Г., Суюнов М. ЭЛЕКТОРАЛ ХУЛҚ-АТВОРГА СОЦИОЛОГИК ЁНДАШУВНИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИ //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2021. – Т. 4. – №. 3.
22. Жиянмуратова Г.Ш. Электорал хулқ-атворга социал-психологик ёндашув: пайдо бўлиши ва ривожланиши тарихи / ЎзМУ хабарлари. – 2021. – №1/6/3. – В. 115-118. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAAJ:YsMSGLbcyi4C

23. Dzhianmuratova G. Research of electoral processes in the initial stages of formation of electoral sociology / EPRA International Journal of Multidisciplinary Research. – Tamil Nadu. 2020. № 7. – С. 69-71. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
24. Жиянмуратова Г. Ўзбекистон ёшларининг электорал маданияти. Монография. – Тошкент, 2021. – 122 б. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:eQOLeE2rZwMC
25. Seitova Zukhrakhon Pirjanovna , Dzhianmuratova Gulnoz Sherbutaevna. Gender equality of Muslim women / Philosophical Readings XIII.4 (2021), pp. 1668-1671. Info@philosophicalreadings.org 10.5281/zenodo.5527944 / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:XiSMed-E-HIC
26. Jiyanmuratova Gulnoz. Sotsiologiya tarixi. – T.: Innovatsiya-Ziyo, 2020. – 466 b. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:W7OEmFMylHYC
27. Жиянмуратова Г.Ш. Ўзбекистон ёшларининг электорал маданиятини шакллантиришда ижтимоий-сиёсий нашрларнинг ўрни / “Kutubxona.uz” илмий-услубий журнал. – 2020. – №3 (47). – Б. 27-34. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:Y0pCki6q_DkC
28. Жиянмуратова Г. Ш. ЎЗБЕКИСТОНДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ШАРОИТИДА ЁШЛАР ИЖТИМОЙИЙ-СИЁСИЙ ФАОЛЛИГИ ДИНАМИКАСИ //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2020. – Т. 3. – №. 1.
29. Jiyanmuratova G. Sh. Research of electoral processes in the initial stages of formation of electoral sociology / EPRA International Journal of Multidisciplinary Research. – Tamil Nadu. 2020. № 7. – С. 69-71. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA AJ&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
30. Джиянмуратова Г.Ш. Ёшлар электорати билан ишлаш самарадорлигини ошириш масалалари. Ижтимоий тадқиқотлар журнали / Журнал социальных исследований / Journal of Social Studies. № 1. 2019. – Б. 71-81. /

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdb0TmYAAA AJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=fdb0TmYAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC

31. Jiyanmuratova G. S. ELECTORAL MOOD OF THE YOUTH ELECTORATE OF UZBEKISTAN //ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОГО ЭТАПА РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ НАУКИ. – 2019. – С. 7-9.
32. Gulnosa J. Electoral activity as factor of political socialization of youth //Бюллетень науки и практики. – 2018. – Т. 4. – №. 8. – С. 268-272.
33. Jiyanmuratova G. S. SOME ASPECTS OF UZBEKISTAN YOUTH ELECTORAL CULTURE FORMING //ISJ Theoretical & Applied Science. – 2018. – Т. 7. – №. 63. – С. 109-111.
34. Sherbutayevna J. G. YOSHLAR IJTIMOIIY FAOLLIGI DAVLAT SIYOSATINING USTUVOR YO ‘NALISHI SIFATIDA //ZAMONAVIIY DUNYONING IJTIMOIIY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – Т. 1. – №. 1.
35. Sherbutayevna J. G. et al. YOSHLAR HUQUQIIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH– DAVLAT SIYOSATINING USTUVOR VAZIFASI //ZAMONAVIIY DUNYONING IJTIMOIIY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI.– 2024. –Т. 1. – №. 1.
36. Jiyanmuratova Gulnoz. Sotsiologiya tarixi. – T.: Innovatsiya-Ziyo, 2020. – 466 b. / https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdb0TmYAAA AJ&citation_for_view=fdb0TmYAAAAJ:W7OEmFMyl1HYC
37. Gulnoz J., Bunyod N. YOSHLAR IJTIMOIIY-SIYOSIIY FAOLLIGINI OSHIRISH– USTUVOR VAZIFA //ZAMONAVIIY DUNYONING IJTIMOIIY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – Т. 1. – №. 1.
38. Wikipedia.uz